

стійним і ефективним контролем з боку адміністрації, проведенням роботи з удосконалювання форм і методів обслуговування, вивченню й впровадженню інноваційного досвіду, нової техніки й технології, розширенню асортименту і вдосконалення якості туристичних послуг.

Туристичні послуги повинні відповідати очікуванням і фізичним можливостям споживачів, яким адресується послуга, а також вимогам, які передбачають додаткові зручності для споживачів, привабливість, доступність і престижність послуг індустрії туризму.

Джерела та література

1. Давидова О. Ю., Писаревський І. М., Ладиженська Р. С. Управління якістю продукції та послуг у готельно-ресторанному господарстві: посібник. Харків: ХНАМГ, 2012. 414 с.
2. Захожай В. Б., Чорний А. Ю. Статистичне забезпечення управління якістю: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ЦНІ, 2005. 339 с.

Flotyński M. – dr., adiunkt
katedra nauk ekonomicznych
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu, Poznań, Polska

Wymogi kapitałowe systemowo ważnych banków jako narzędzie zwiększania bezpieczeństwa rynku finansowego

Wprowadzenie. W trakcie kryzysu finansowego lat 2007–2009 banki zagrożone upadłością ratowano w wielu państwach, wykorzystując pieniądze publiczne. Stosowano wtedy tzw. Mechanizm *bail-out*. Jego niekorzystną konsekwencją było znaczne obciążenie krajowych budżetów i wzrost długu publicznego. Narzędziem, które ma zapobiegać wystąpieniu podobnych sytuacji w przyszłości, jest m. in. standard ostrożnościowy *TLAC* (*total loss-absorbing capacity*), obowiązujący największe systemowo ważne banki świata *G-SIB* (*Global Systemically Important Banks*). Został on wprowadzony w listopadzie 2015 r. Przez Radę Stabilności Finansowej (*Financial Stability Board – FSB*) [5] – organ powołany przez państwa grupy G20.

Celem niniejszego opracowania jest scharakteryzowanie wymogu *TLAC* oraz ukazanie jego znaczenia dla wzmocnienia stabilności globalnego systemu finansowego.

Standard *TLAC* a odporność kapitałowa banków. W intencji regulatorów, nowe regulacje kapitałowe mają zagwarantować, że instytucje finansowe mające problemy z płynnością i niewypłacalnością, nie będą musiały być ratowane z pieniędzy podatników. Ciężar pokrywania ewentualnych strat ma spocząć na udziałowcach banków i ich wierzycielach. W celu uprawdopodobnienia wykorzystania tego instrumentu, banki muszą dysponować odpowiednio wysokimi funduszami własnymi oraz zobowiązaniami, które w sytuacji kryzysowej, mogłyby zostać umorzone. Zwiększenie poziomu kapitałów własnych zostało narzucone przez wymogi Bazylei III. Wyższy poziom kapitałów nie stanowi jednak gwarancji, że pieniądze publiczne nie byłyby znów wykorzystane do ratowania banków. Ponadto nadmierny wzrost funduszy własnych powodowałby spadek wartości wskaźnika zwrotu z kapitału własnego (*Return on Equity – ROE*), co zniechęcałoby potencjalnych inwestorów do kupowania akcji banków [9]. Konieczne zatem okazało się dodatkowe wzmocnienie ich bezpieczeństwa. Oprócz *TLAC*, odpowiedzią regulatorów na tę potrzebę jest nowy standard *MREL* (*Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities*).

Dokumentem regulującym powyższe kwestie jest "*Principles on Loss-absorbing and Recapitalisation Capacity of G-SIBs in Resolution. Total Loss-absorbing Capacity (TLAC) Term Sheet*" wydany przez *FSB* [5]. Wymóg ten przewiduje posiadanie przez bank całkowitego kapitału oraz zobowiązań, które mogłyby być zamienione na kapitał i przeznaczone na pokrycie strat i na

rekapitalizację instytucji powstałej z likwidowanego banku [9; 3, 53–54]. Standardy te zostały opracowane z inicjatywy grupy G-20 w celu przeprowadzania procesów restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji bez korzystania ze środków finansowych podatników (środków publicznych) i zmniejszenia poziomu stabilności finansowej. Dotyczą one globalnych banków o znaczeniu systemowym w zakresie zdolności do pokrywania strat oraz dokapitalizowania (bez wykorzystywania środków budżetu państwa). Wdrożenie standardu *TLAC* w Unii Europejskiej ma nastąpić na końcu 2020 roku [4; 11, 33].

Założenia regulacji (podejścia) *TLAC* są następujące [3, 53–54]:

- wyodrębnienie w ramach systemowo ważnych banków (SIBs) tzw. Resolution groups, do których mogą należeć podmioty z różnych krajów;
- w ramach resolution group wyodrębnienie tzw. Resolution entity, wobec której będą stosowane narzędzia uporządkowanej restrukturyzacji; resolution entity jest wierzycielem podporządkowanym wobec pozostałych podmiotów z resolution group;
- celem resolution entity jest absorbowanie przeniesionych strat podmiotów z resolution group, w procesie uporządkowanej restrukturyzacji poprzez emisję tzw. External *TLAC* – instrumentów nabywanych przez podmioty spoza SIBs.

Instrumenty zaliczane do *TLAC* posiadają prawnie zagwarantowane pierwszeństwo do pokrywania strat wobec innych instrumentów kapitałowych i zobowiązań wyemitowanych przez daną instytucję. Podporządkowanie może wynikać z przepisów prawa, warunków emisji instrumentów lub struktury organizacyjnej *SIBs* [3, 53–54].

Komitet Bazylejski w 2016 r. Wydał Dokument Konsultacyjny “*TLAC Holdings*” [2], w którym proponowane jest odliczenie inwestycji w instrumenty zaliczane do *TLAC* od kapitału regulacyjnego. Ze względu na wprowadzenie *TLAC* konieczne są zmiany w regulacjach Bazylea III w zakresie sposobu wyliczania regulacyjnych buforów kapitałowych przez banki zaliczane do *G-SIB*. Zmiana dotyczy wyłączenia funduszy *CET 1 (Common Equity Tier 1)* z funduszy stosowanych do określania buforów kapitałowych [10, 27].

Po opublikowaniu przez *FSB* w 2015 r. Dokumentu wprowadzającego *TLAC*, Komitet Bazylejski wydał dokument “*TLAC Quantitative Impact Study (QIS) Report*” [1] przedstawiający analizę *TLAC* w największych systemowo bankach. Ograniczenie inwestycji w instrumenty *TLAC* emitowane przez mniejsze banki może ograniczać rozwój ich bazy kapitałowej. Dlatego na banki niemające wpływu na globalny rynek finansowy, nie powinny być nakładane nowe wymogi lub należałoby zastosować ich modyfikację (np. Uwzględnianie instrumentów w rachunku dużych ekspozycji w przypadku banków nie wyliczających *TLAC*) [10, 27].

Spełnienie minimalnego wymogu *TLAC* przez instytucje o znaczeniu globalnym następuje za pomocą zobowiązań podporządkowanych, znajdujących się niżej w hierarchii roszczeń w postępowaniu upadłościowym niż zobowiązania wyłączone z *TLAC*. Podporządkowanie może być uzyskane poprzez skutki prawne umowy (podporządkowanie umowne), przepisy prawa (podporządkowanie ustawowe) lub daną strukturę korporacyjną (podporządkowanie strukturalne). Do spełnienia wymogu podporządkowania instytucje powinny tworzyć nową kategorię podrzędnego długu uprzywilejowanego, aby zwiększyć możliwość przeprowadzenia skutecznej restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji instytucji [4].

W standardzie *TLAC* uwzględniony jest wymóg *MREL* w zakresie funduszy własnych i zobowiązań kwalifikowanych ustalany dla każdej instytucji w UE zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/59/UE. Obydwa wymogi, powołane w tym samym celu, stanowią zatem wzajemne uzupełnienie [4]. Komisja Europejska zaproponowała zmiany w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 w zakresie wprowadzenia minimalnego poziomu *TLAC* dla globalnych instytucji o znaczeniu systemowym oraz kryteriów kwalifikowalności dla zobowiązań wykorzystywanych do spełnienia tego standardu) [8] oraz zmiany w dyrektywie 2014/59/UE i w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 806/2014 (indywidualne narzuty dla instytucji finansowych globalnych i niebędących instytucjami globalnymi i kryteria kwalifikowalności) [4]. Zasady dotyczące *MREL* zostały zmienione tak, aby największe banki nie

musiały spełniać jednocześnie dwóch wymogów – unijnego i globalnego¹. Wiąże się to z tym, że konstrukcja standardu *TLAC* jest zbliżona do *MREL* (jest on ilorazem sumy bilansowej oraz funduszy własnych i zobowiązań finansowych, natomiast *TLAC* w mianowniku uwzględnia całkowitą ekspozycję na ryzyko). Zmiany w *MREL* biorą pod uwagę również ekspozycję na ryzyko [9].

Zakończenie. Kryzys finansowy stał się przyczyną prowadzonego na szeroką skalę procesu regulacyjnego w systemie finansowym. Zaangażowani w ten proces byli liczni eksperci, organizacje i instytucje. Rozważając skutki wprowadzenia nadzorczych wymogów kapitałowych trzeba brać pod uwagę również fakt, że ich stosowanie może doprowadzić do zjawiska arbitrażu regulacyjnego, czyli uzyskania przez bank niższego poziomu kapitału własnego niż jest ustalony regulacjami, w wyniku wprowadzenia zmian do wewnętrznego modelu pomiaru ryzyka (określanie niskiego poziomu ryzyka) lub przenoszenia pozycji do portfela o niskich wymogach kapitałowych np. Z portfela bankowego do handlowego.

Dzięki zastosowaniu *TLAC* banki w sytuacji kryzysu będą mogły zamienić wybrane zobowiązania na kapitał lub je umorzyć w celu pokrycia strat [7, 53]. W ocenie regulatorów [11, 248] może to zwiększyć bezpieczeństwo działania banków przy jednoczesnych negatywnych efektach: zahamowaniu akcji kredytowej i wzroście kosztów działalności bankowej.

Nie można ocenić jeszcze ostatecznie skutków działań regulacyjnych, ponieważ są one wdrażane etapami. Krytycy regulacji uważają, że politykę ostrożnościową powinny zastąpić reformy gospodarcze, walka z bezrobociem i wzrost konkurencyjności [6, 2]. Trzeba jednak przyznać, że wysiłek podjęty w zakresie regulacji rynku finansowego, a w szczególności – sektora bankowego, jest ogromny. W opinii autora niniejszego artykułu regulacje kapitałowe są bardzo istotnym czynnikiem przyczyniającym się do stabilności globalnego systemu finansowego, a co za tym idzie – wspomagają one ogólnie pojętą stabilność gospodarczą.

Źródła i literatura

1. Basel Committee on Banking Supervision. *TLAC Quantitative Impact Study Report*. *Bank for International Settlements*. 2015. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d341.pdf>
2. Basel Committee on Banking Supervision. Standard. *TLAC holdings*. Amendments to the Basel III standard on the definition of capital. *Bank for International Settlements*. 2016. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d387.pdf>
3. Dobrzańska A., Michalewicz J. Pokryzysowe regulacje w zakresie systemowo ważnych banków. Koniec problemu TBTF? *Bezpieczny Bank*, 2017. No 66 (1). URL: <https://www.bfg.pl/wp-content/uploads/2017/05/bb-166.3.pdf>
4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2399 z dnia 12 grudnia 2017 r. Zmieniająca dyrektywę 2014/59/UE w odniesieniu do stopnia uprzywilejowania niezabezpieczonych instrumentów dłużnych w hierarchii roszczeń w postępowaniu upadłościowym. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32017L2399>
5. Financial Stability Board. Principles on Loss-absorbing and Recapitalisation Capacity of G-SIBs in Resolution. *Total Loss-absorbing Capacity (TLAC) Term Sheet*. 2015. URL: <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/TLAC-Principles-and-Term-Sheet-for-publication-final.pdf>
6. Kasiewicz S., Kurkliński L. Regulacyjne zamierzenia UE w perspektywie 2020 r. Rynek finansowy. *ALTERUM Ośrodek Badań i Analiz Systemu Finansowego*. URL: http://alterum.pl/uploaded/Regulacyjne_zamierzenia_UE_w_perspektywie_2020_r._Rynek.pdf
7. Narodowy Bank Polski. Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2018 r. 2019.
8. Parlament Europejski i Rada. Regulation (EU) No 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013, on prudential requirements for credit institutions and investment firms and amending Regulation (EU) No 648/2012 (Text with EEA relevance). 2013.
9. Ramotowski J. *MREL będzie wyzwaniem dla banków i regulatorów*. 2018. URL: <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/bankowosc/mrel-bedzie-wyzwaniem-dla-bankow-i-regulatorow/>

¹ Przyjmuje się, że 30 największych banków świata w 2019 r. będzie posiadało kapitał i instrumenty dłużne w wysokości 16 % aktywów ważonych ryzykiem lub 6 % wskaźnika dźwigni, natomiast do 2022 r. nastąpi wzrost odpowiednio do 18 % i 6,75 % [9].

10. Warszawski Instytut Bankowości. Raport o sytuacji ekonomicznej banków. Banki 2013. Raport przygotowany przez Warszawski Instytut Bankowości na zlecenie Związku Banków Polskich. 4/2014 ISSN 2080-878X. Warszawa, 2014.
11. Warszawski Instytut Bankowości. Raport o sytuacji ekonomicznej banków. *Związek banków Polskich*. 2019

Франовська В. – студентка

Науковий керівник: к. е. н., доц.
В. Порфіренко
Національний транспортний
університет, м. Київ, Україна

Система економічної безпеки країни в умовах цифрової економіки

У сучасному світі прагнення реалізації національної стратегії економічної безпеки країни, як і розвиток всієї економіки, зосереджено на вдосконаленні цифрової економіки. Цифрова трансформація змінює соціально-економічну модель життєдіяльності суспільства. Вона виступає базою для розвитку системи державного управління, економіки, соціальної сфери, торгівлі. Актуальність теми полягає в новій технологічній революції, до якої можуть призвести поширення інновацій і швидкий розвиток нанотехнологій. Прискорення технологічного укладу, заснованого на штучному інтелекті, не тільки повністю змінить економіку і навколишнє середовище, але також і людську природу.

Розвиток інтернет-технологій, розширення числа інтернет-користувачів створили усвідомлення важливості їх присутності в інтернеті серед організацій – корпоративних секторів, що мають ріст сайту з 34 % в 2015 р. до 41 % в 2019 р., фінансових – з 55 % до 62 %. Найбільш повно в інтернеті представлені комунікаційні організації (62 % мають сайти), виробництво (58 %) і торгівля (53 %).

Функціональність сайту також зростає – в 2015–2019 рр. частка підприємств, що публікують товари (роботи, послуги) або преїскуранти в мережі Інтернет, збільшилася в 1,4 раза, онлайн-платіжні системи – майже в 3 рази, що становить 21% і 7 % від загального числа організацій комерційного сектора відповідно. Трохи більше 15 % організацій публікують вакансії на сайтах, приймають заявки на роботу в інтернеті, а 7 % володіють версіями сайтів. Незважаючи на значне зростання присутності українських компаній в інтернеті, він значно нижче, в порівнянні з країнами Європейського Союзу. Даний розрив оцінюється в 1,8 раза за часткою організацій бізнес-сектора з ділянками: 41 % в Україні і 75 % в ЄС в цілому лідери – Фінляндія, Данія, Нідерланди, Швеція (90–95 %), найнижчий рівень (45 % – в Румунії) [1].

Потреба в мережевих технологіях в діяльності організації залежить від рівня довіри та безпеки в онлайн-середовищі. Періодично оновлювані антивірусні програми користуються 74 % корпоративного сектора і 87 % фінансового сектора, засобами електронного цифрового підпису – 71 і 77 %, засобами захисту від несанкціонованого доступу до шкідливого програмного і апаратного забезпечення – 54 і 77 %, суворої аутентифікації, шифрування, спамом – 6 і 9 % відповідно. Четверть організацій комерційного сектора (27 %) і 42 % фінансового сектора резервують дані на носіях, які не розташованих на місці розташування підприємства.

Електронна комерція стає найважливішим способом ведення бізнесу. Дві третини комерційних організацій в 2019 р. зверталися до Інтернет-ресурсів для отримання інформації про товари (роботи, послуги). Найбільш активними учасниками електронної комерції є комунікаційні організації (30 % – електронні закупівлі, 26 % – продажу), торгівля і виробництво (19 % – онлайн-продажу і покупки). У транспортному відношенні ці показники не перевищують 17 і 10 % відповідно. Рівень використання електронної комерції в організаціях бізнес сектора в